

Pčelarska zadruga kao model poduzetništva

Milošević, Korina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:019120>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij

KORINA MILOŠEVIĆ

Pčelarska zadruga kao model poduzetništva
Beekeeping cooperative as a model of entrepreneurship

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Sveučilišni prijediplomski studij

Studijski smjer: Menadžment održivog razvoja

Pčelarska zadruga kao model poduzetništva

Beekeeping cooperative as a model of entrepreneurship

Završni rad

Kolegij: **Menadžment malih i srednjih
poduzeća**

Student: **Korina Milošević**

Mentor: **prof. dr. sc. Ines Milohnić**

Matični broj: **ps25036**

Opatija, rujan 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Korina Milošević

25036/19

Pčelarska zadruga kao model poduzetništva

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, rujan 2024.

Sažetak

Ovo istraživanje se bavi zadružnim poduzetništvom, s posebnim osvrtom na njegovu primjenu u pčelarskoj gospodarskoj djelatnosti u Republici Hrvatskoj. Svrha istraživanja je istražiti značajke i specifičnosti zadružnog poduzetništva te ispitati spremnost hrvatskih pčelara na sudjelovanje u zadruzi. Cilj je analizirati trenutno stanje u hrvatskom pčelarstvu i identificirati potencijalne koristi koje zadružno poduzetništvo može donijeti ovoj djelatnosti. Ključni rezultat istraživanja pokazuje značajnu spremnost hrvatskih pčelara za sudjelovanje u zadružnim oblicima organiziranja, što otvara mogućnosti za unapređenje njihovih gospodarskih aktivnosti putem zajedničkih projekata kao što su apiterapija i apiturizam. Doprinos istraživanja leži u pružanju sveobuhvatne analize stanja hrvatskog pčelarstva i utvrđivanju potencijala za njegov razvoj kroz zadružno poduzetništvo. Ovi nalazi mogu poslužiti kao temelj za buduće strategije i politike usmjerene na unapređenje pčelarske djelatnosti u Hrvatskoj.

Ključne riječi: zadruge, zadružno poduzetništvo, pčelarstvo

Sadržaj:

Uvod.....	1
1. Značajke zadružnog poduzetništva.....	2
1.1. Pojam poduzetništva i vrste poduzetništva.....	2
1.2. Zadružno poduzetništvo i njegova uloga u društvu.....	5
2. Zadružno poduzetništvo u pčelarskoj gospodarskoj djelatnosti	13
2.1. Značajke pčelarske gospodarske djelatnosti.....	13
2.2. Apiterapija i apiturizam.....	16
2.3. Analiza stanja hrvatskog pčelarstva	18
3. Spremnost pčelara na udruživanje kroz zadružno poduzetništvo.....	20
3.1. Metodologija istraživanja	20
3.2. Rezultati provedenog istraživanja	21
3.3. Rasprava o rezultatima provedenog istraživanja.....	25
Zaključak.....	27
Bibliografija.....	28
Popis tablica	32
Popis slika	32
Popis grafikona.....	32
Prilog 1. Anketni upitnik	33

Uvod

Zadruga su subjekt gospodarskog djelovanja koji nastaje dobrovoljnim i samostalnim udruživanjem društva kojeg čine članovi, koji nadalje potiču razvijanje znanja i tehnologije, samostalnosti i unaprjeđenja kvalitete raznovrsnih proizvoda, korigirajući time zajedničke socijalne, ekonomske i kulturološke interese.

Predmet ovog završnog rada je pčelarska zadruga kao specifični oblik poduzetništva. Istraživački ciljevi uključuju objašnjenje pojma i značaja zadružnog poduzetništva te analizu specifičnosti, mogućnosti i prepreke razvoja pčelarske zadruge. Svrha istraživanja ovog rada jest povećati znanje i spoznati mogućnosti pčelarskih zadruga kao specifičnog oblika poduzetništva. Problem završnog rada je nedovoljna razvijenost zadružnog poduzetništva i informiranje o zadrugarstvu kao takvom s obzirom na brojne mogućnosti. U ovom završnom radu korišteni su izvori podataka iz recentnih inozemnih, domaćih, znanstvenih i stručnih članka, kao i relevantnih knjiga navedenih na kraju rada. Istraživačke znanstvene metode korištene u radu su metoda deskripcije, metoda kompilacije, indukcije i dedukcije te metode analize i sinteze.

Pored uvoda i zaključka, završni rad se sastoji od četiri glavne cjeline. U uvodu su definirani problem, predmet, svrha i cilj istraživanja te su navedene primijenjene znanstveno-istraživačke metode. U prvom dijelu rada, naslova “Značajke zadružnog poduzetništva”, izdvojene su opće karakteristike zadružnog poduzetništva i njegova pozicija u Europskoj uniji, zajedno s njegovim udjelom u tržišnim sektorima. Nakon toga u radu se detaljnije pojmovno određuje zadružno poduzetništvo te on kao takav u Republici Hrvatskoj uz navedene podatke registriranih i aktivnih zadruga po županijama. Potom se objašnjavaju pčelarske gospodarske djelatnosti i osnovni pojam pčelarskih zadruga, a zaključno s tim dijelom analizira se stanje hrvatskog pčelarskog zadružnog poduzetništva. U trećoj točki rada anketiraju se pčelari u Hrvatskoj na spremnost sudjelovanja u zadruzi. Nadalje, sljedeće poglavlje bavi se svojstvenim poduzetničkim projektom “Zadruga pčelara s Petrove Gore”. U zadnjem dijelu rada je zaključak u kojem je rečeno subjektivno mišljenje o zadrugarstvu i projektu temeljem podataka i krajnjeg rezultata. Krajnju točku sadrži bibliografija i popis ilustracija.

1. Značajke zadružnog poduzetništva

Zadruga su stvorene kako bi kao njezinim glavnim ciljem ugađale potrebama članova koji se unutar nje nalaze, a članovi kao takvi doprinosili bi svojim kapitalom i poslovanjem. Povrat na kapital je prilagođen drugim socijalnim i ekonomskim interesima samih zadrugara, sukladno tome slijedi da bi poduzeća moglo opisati kao udruživanje kapitala, dok bi zadruga moglo opisati kao udruživanje ljudi.

„Zadružni model svoj začetak ima u talijanskim zadružnim pokretima devedesetih godina, vrlo je popularan u zemljama čija se tradicija i povijest zasniva na takvim trendovima: Portugal, Španjolska, Italija, Grčka, Francuska, Mađarska, Poljska, Hrvatska i Češka. Model zastupa demokratičnost i neovisnost upravljanja uz obaveznu otvorenost novim članovima, pa je stoga jasno zašto je privlačan i praktičan akterima društvenog poduzetništva.“¹ Zadruga kao poseban oblik trgovačkog društva stara je preko 150 godina, a nastala je u vrijeme moderne tržišne ekonomije s namjerom da ponudi alternativno rješenje strukture od one koja se temelji na vlasništvu kapitala.

U okviru ove cjeline rada predstavljene su temeljne karakteristike zadružnog poduzetništva te njega kao takvog u Republici Hrvatskoj, uključujući i trenutno registrirane i aktivne zadruga.

1.1. Pojam poduzetništva i vrste poduzetništva

Prije svega potrebno je odrediti pojam poduzetništva. „Poduzetništvo se definira kao proces u kojem pojedinci nastavljaju s radom bez obzira na trenutno raspoložive resurse radi iskorištavanja budućih dobara i usluga.“² U užem smislu poduzetništvo obuhvaća provođenje poslovnog plana individualaca s određenim karakteristikama i svojstvenim resursima. „Četiri su koncepta poduzetništva:“³

---

¹ Vojvodić i Šimić Banović, Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regularni okvir, Pravni vjesnik god.35 br.2, 110.

² Ribić i Pleša-Pujić, Osnove poduzetništva, 9.

³ Ribić i Pleša-Pujić, op. cit., 11.

1. poduzetnik – definiran kao individualni subjekt
2. poduzetnički duh – određeni način ponašanja na tržištu
3. poduzetništvo – kombinacija poduzetnika i njegova ponašanja
4. poduzetnički proces – kombinacija vremenske dimenzije i ponašanja na tržištu

Postoje određene funkcionalne karakteristike poduzetništva, poput:⁴

1. altruizam – spremnost poduzetnika o razumijevanju tuđih interesa
2. hrabrost – spremnost na razumno preuzimanje rizika
3. kreativnost i inovativnost – nove ideje
4. mudrost – razumni pogled stajališta s obzirom na iskustvo
5. samostalnost – samostalno kreiranje poslovnih prilika

„Razlikuju se političko, ekonomsko, pravno te kulturno okruženje. „⁵

1. Političko okruženje - lokalna, državna, te regionalna politika uvelike utječu na način obavljanja poslovanja te uvjete u kojima se poduzetnici nalaze. Politika diktira legislativu, koja pak utječe na zakone koji nadziru poduzetništvo te mu daju smjernice. Tako razlikujemo individualistička i kolektivistička društva.
2. Ekonomsko okruženje - najvažniji za poduzetništvo. Tržišna ekonomija, u kojoj se danas nalazimo, uvelike se razlikuje od planske ekonomije iz prijašnjih razdoblja. Dok tržišnu ekonomiju definira samo tržište uz minimalni utjecaj države, u planskoj ekonomiji država je ta koja propisuje sve vidove poduzetništva, kvote, broj zaposlenika, lokacije i drugo.
3. Pravno okruženje - svijet poduzetništva djeluje i u pravnom okruženju koje regulira područja imovinskog prava, intelektualnog vlasništva, sigurnosti proizvoda, odgovornosti za proizvode, te ugovorne zakone. Pravno okruženje je iznimno bitno za regularno i legalno poslovanje, te je pod nadležnosti agencija i sudova.
4. Kulturno okruženje - gdje naše poduzeće djeluje diktira kako i čime ćemo se baviti. Što je popularno u jednoj državi, može biti nezakonito u drugoj. Također, poduzetnici trebaju paziti na tuđe vrijednosti i norme, te na društvenu i kulturnu pripadnost države u kojoj posluju ili namjeravaju poslovati.

---

⁴ Tkalec, Definicija i karakteristike poduzetništva kao ključne kompetencije cjeloživotnog učenja, 39.-40.

⁵ Šipić, Osnove poduzetništva, 6.

U različitim aspektima poduzetništva se govori o različitim kontekstima poduzetništva te u tom smislu razlikuju se tri vrste: tradicionalno, korporativno i socijalno poduzetništvo.

Tradicionalno poduzetništvo stvara dobit putem:

1. primjene inovativnih metoda,
2. razumnog preuzimanja rizika,
3. samouvjerenog vođenja aktivnosti koje vode ostvarenju ciljeva,
4. upornog i kontinuiranog rada,
5. poduzimanja svih dostupnih mjera za preuzimanje odgovornosti u ostvarenju vizije.

„S druge strane, korporativno poduzetništvo sadrži tri glavne odrednice:“⁶

1. stvaranje nove poslovne mogućnosti unutar postojeće organizacije
2. transformacija ili pomlađivanje organizacije, što uključuje prihvaćanje novih rješenja za stare probleme
3. mijenjanje pravila po kojima posluje konkurencija na promatranom tržištu

„Socijalno poduzetništvo proizvodi usluge i dobra u kojima se ne može razviti gospodarsko-tržišna djelatnost te socijalni poduzetnik kao takav treba imati sljedeće osobine: snažnu i novu ideju koja mijenja sustav, kreativnost, revolucionarni potencijal, poduzetničku kvalitetu i moral.“⁷ Socijalno poduzetništvo može biti organizirano kao: zaklada, udruga, obrt, ustanova, zadruga i trgovačko društvo.

„Nekoliko je elemenata i karakteristika poduzetništva poput: kreativnosti i inovativnosti, identifikacije resursa, nabave i sortiranja, ekonomske organizacije i prilike za dobitak pod rizikom i neizvjesnošću. Poduzetništvo je, dakle, kontrola i raspoređivanje resursa za stvaranje inovativne gospodarske organizacije (ili mreže organizacija) u svrhu dobiti ili rasta u uvjetima rizika i neizvjesnosti.“⁸ Poduzetništvo putem zadruga promiče kolektivno vlasništvo i upravljanje resursima te potiče suradnju među članovima radi postizanja zajedničkih ciljeva i unapređenja lokalne ekonomije.

---

⁶ Ibid., 20.

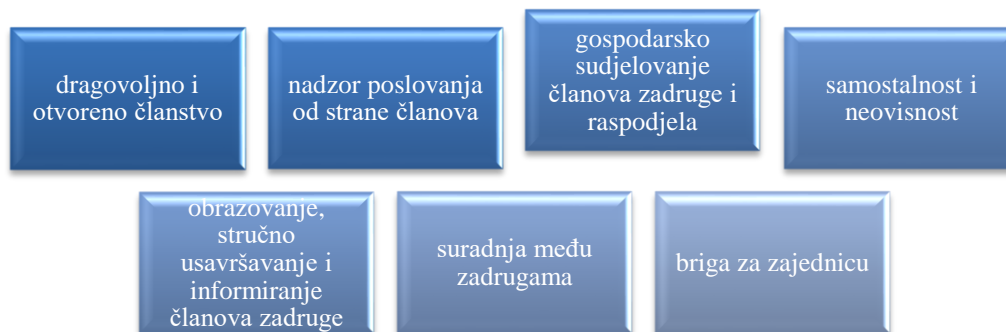
⁷ Ribić i Pleša-Pujić, op. cit., 22.-23.

⁸ Dollinger, Entrepreneurship: Strategies and Resources, 9.

1.2. Zadržno poduzetništvo i njegova uloga u društvu

Utvrđeno je da zadržna načela i vrijednosti razmatraju interese svih sudionika, čineći ih time drugačijima od preostalih poslovnih tvrtki. Zadruge su organizirane kako bi stvorile i održale mnoge koristi za njezine članove, pridonoseći lokalnom održivom razvoju. Značaj zadruga se opisuje kao novi poduzetnički model gdje se do dobitka većeg profita, jeftinije kupnje robe i prodaje proizvoda povoljnijih cijena može doći štednjom i podržavanjem drugih. Zadržno poduzetništvo nudi različite mogućnosti do trenutka dok je god osoba koja pripada toj istoj zadrugi voljna pružiti svoje ideje i podržavati ostatak članova. “U Europskoj uniji pojam zadruga označava autonomnu dobrovoljnu organizaciju u okviru koje se okupljaju članovi kako bi ostvarili zajedničke ekonomske, socijalne i kulturološke ciljeve kroz demokratski vođenu organizaciju u njihovom vlasništvu, nadovezujući se na njene glavne karakteristike: mogućnost slobodnog i dobrovoljnog udruživanja i povlačenja, demokratsku strukturu u kojoj se odluke donose na temelju volje većine, pravedne raspodjele dobiti te autonomnost i nezavisnost.”⁹ Slika 1. u nastavku prikazuje sedam temeljnih zadržnih vrednota.

Slika 1. Temeljne vrijednosti zadruga

Izvor: Zakon o zadrugama, Članak 2. (NN 125/13, 76/14)

Zadruge imaju važnu ulogu u provedbi ciljeva održivosti sa svojih sedam principa suradnje:¹⁰

⁹ Babić i Račić, Zadrugarstvo u Hrvatskoj: trendovi, pokazatelji i perspektiva u europskom kontekstu, 289.

¹⁰ Zakon o zadrugama, čl. 2.

1. Dragovoljno i otvoreno članstvo – članstvo u zadruzi je dragovoljno i otvoreno prema svim osobama koje koriste njezine proizvode, usluge i koje su spremne prihvatiti odgovornosti članstva, bez ikakve spolne, rasne, socijalne, političke, vjerske ili bilo koje druge diskriminacije.
2. Nadzor poslovanja od strane članova – zadruga je demokratsko društvo čiji rad nadziru njezini članovi i koji aktivno sudjeluju u stvaranju poslovne politike i donošenju odluka. Izabrani predstavnici članova odgovaraju članstvu. Članovi imaju jednaka glasačka prava (jedan član – jedan glas).
3. Gospodarsko sudjelovanje članova zadruge i raspodjela – dužnost članova zadruge je, prema svojim interesima i mogućnostima, sudjelovanje u radu i doprinos razvoju zadruge. Članovi raspoređuju dobit zadruge za jednu ili više sljedećih namjena: razvitak zadruge, porast pričuva, članovima – razmjerno poslovanju sa zadrugom i kao potpora drugim aktivnostima zadruge.
4. Samostalnost i neovisnost – kao samostalna i neovisna pravna osoba zadruga se u pravnom prometu s drugim pravnim osobama i državnim tijelima oslanja na rad svojih članova i zadržne resurse, pod neposrednim nadzorom svojih članova.
5. Obrazovanje, stručno usavršavanje i informiranje članova zadruge – zadruga provodi obrazovanje i stručno usavršavanje svojih članova, izabranih predstavnika, upravitelja i zaposlenika kako bi pridonijeli razvitku svoje zadruge. Ona izvješćuje svoje članove i javnost, posebice mlade ljude o naravi, koristima i prednostima zadrugarstva,
6. Suradnja među zadrugama – zadruga najučinkovitije služe svojim članovima i jačanju zadržnog sustava povezivanjem i suradnjom na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.
7. Briga za zajednicu – zadruga posluje na način koji pridonosi održivom razvoju okruženja i lokalne zajednice.

U zadržnom sektoru postoje dva subjekta:

1. zadruge i
2. zadržni savezi

“U najširem smislu zadruga predstavlja samostalni privredni subjekt koji nastaje udruživanjem isključivo fizičkih lica u cilju zaštite i unapređenja njihovih privrednih i drugih interesa, a koje

nemaju za cilj ostvarivanje dobiti, već zadovoljenje potrebe zadrugara.”¹¹ Ova vrsta poduzetništva ima plan zajedničkog gospodarskog djelovanja i poboljšanja kvalitete života u određenom području. Kao takve potiču daljnji razvoj i mogućnosti za unaprjeđenje grada ili mjesta, također i društva u cjelosti. Otvaraju vrata malim poduzećima da izađu na tržište i nadograde proizvodnju i kvalitetu te poboljšaju svoj kapital i osiguraju nova radna mjesta, a upravo zbog toga se može reći da one predstavljaju sistem daljnjeg ekonomskog stvaranja.

“Zadruga imaju značajan potencijal kao instrument socio-ekonomske reintegracije. One ne mogu dati sveobuhvatno rješenje socijalnih i ekonomskih problema tranzicijskog gospodarstva, ali mogu imati značajnu ulogu u povećanju zaposlenosti i životnog standarda skupina s niskim prihodima te jačanju obnove i razvoja zajednice.”¹² Zbog problema razvoja malog poduzetništva koji uključuje nedostatak znanja i tehnologija te nekvalitetne izvore financiranja projecira se i na zadruga.

Važno je odrediti razliku između zadruga, udruga i saveza gdje je zadruga “dragovoljno, otvoreno, samostalno i neovisno društvo kojim upravljaju njezini članovi, a svojim radom i drugim aktivnostima ili korištenjem njezinih usluga na temelju zajedništva i uzajamne pomoći ostvaruju, unapređuju i zaštićuju svoje pojedinačne i zajedničke gospodarske, ekonomske, socijalne, obrazovne, kulturne i druge potrebe i interese i ostvaruju ciljeve zbog kojih je zadruga osnovana.”¹³

S druge strane, zakon o udrugama definira udruge kao “svaki oblik slobodnog dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba koje se, radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održivi razvoj, te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja.”¹⁴

Konačno, prema članku 26. c stavka 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zadrugama, savez predstavlja “stručnu poslovnu organizaciju zadruga i zadružnih saveza osnovan radi promicanja, usklađivanja i zastupanja interesa zadrugara, zadruga i zadružnih saveza te on zastupa

---

¹¹ Knežević, Zadruga u savremenom privrednom okruženju, 55.

¹² Babić i Račić, Zadrugarstvo u Hrvatskoj: trendovi, pokazatelji i perspektiva u europskom kontekstu, 288.

¹³ Civilno društvo Istra, Glava I. Opće odredbe; Pojam zadruga, Članak 1.

¹⁴ Zakon o udrugama, čl. 4.

interese zadruga i zadružnih saveza pred tijelima državne uprave i drugim tijelima i organizacijama u zemlji i inozemstvu.”¹⁵ Zadruga kao takva može biti vođena menadžerom, članom, vođom ili birokratskim vođom, dok poduzetništvo može biti vođeno zadružnim vođom ili menadžerom i odborom te kao takva sadrži razne važnosti poput samopomoći, demokracije, jednakosti, pravednosti, ravnopravnosti, odgovornosti, solidarnosti, kao i moralnih načela poštenja, društvene odgovornosti i skrbi za lokalnu zajednicu. Kroz ove važnosti, zadruga promovira slobodu i jedinstvenost članova da iskažu svoje mogućnosti i originalnost te samim time i tretiranje njih kao zaposlenika u poduzeću.

Zadruge se u mnogočemu razlikuju od drugih pravnih oblika poduzetništva, gdje jedan od primjera jesu primarni ciljevi koji su kod zadruga zadovoljenje potreba članova, a kod drugih vrsta poduzeća ostvarivanje profita. Suradujući sa svojim članovima, služe im i raspodjeljuju zadružni višak prema zaslugama i načinu na koji prilažu razvijanju posla, a ne prema uloženom kapitalu. Radi takvih ciljeva dolazi i do različitih poslovnih strategija i obrazaca ponašanja između zadruga i preostalih poduzetnika, kao i financijske uspješnosti. Članovi ostvaruju više cijene proizvoda koje prinose zadruzi i niže cijene ulaznih troškova koje nabavljaju, isto tako su zaduženije od ostalih poduzeća jer njihov kapital čine jedino članarine od ljudi koji su dio tog istog zadružnog poduzetništva. Zadruge se ponekad smatraju alatom za ispravljanje nedostataka na tržištu, omogućujući izbjegavanje plaćanja pretjerano visokih cijena koje proizlaze iz ekstraprofita monopolističkih poduzeća.

Zadružno poduzetništvo predstavlja inovativan pristup poslovanju koji naglašava zajedničko vlasništvo, suradnju i socijalnu odgovornost. U zadružnom modelu, članovi udružuju svoje resurse i talente kako bi ostvarili zajedničke ciljeve, umjesto da im pojedinačno otežava osobni profit. Ova dinamična forma poduzetništva nije samo ekonomska, već i socijalna inicijativa koja potiče lokalni razvoj, jača zajednice i promiče održivost. Kroz zajedničko upravljanje i participaciju članova, zadruge grade temelje za dugoročni uspjeh, istovremeno promičući vrijednosti solidarnosti i pravednosti.

„Za razumijevanje gospodarskog značenja zadruga potrebno je objasniti treće načelo gospodarske suradnje, koje članovima omogućuje da ravnopravno pridonose kapitalu i razmjerno njihovom

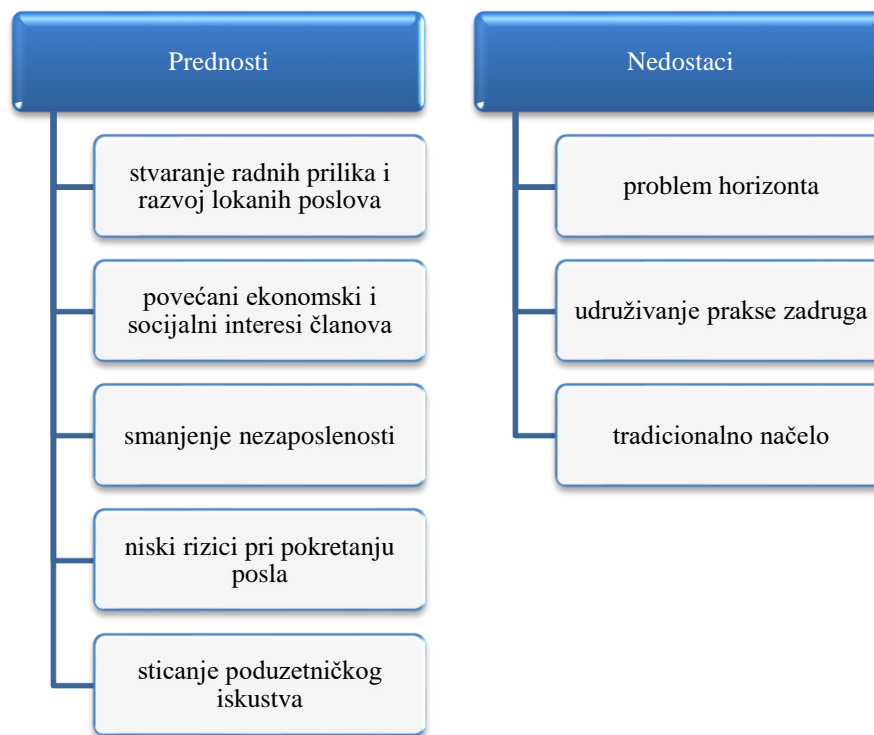
---

¹⁵ Statut Hrvatskog saveza zadruga, čl. 2.

sudjelovanju u ukupnom poslovanju zadruge ostvaruju novčane i druge oblike povratne koristi. Dok zadruga ostvaruje gospodarske koristi za svoje članove na osnovi uzajamne suradnje, u društvu kapitala odlučuju samo većinski vlasnici kapitala koji u pravilu ne surađuju sa svojim članovima društva. U zadružnom poduzetništvu rad je mjerilo vrijednosti, dok je u trgovačkim društvima to kapital.“¹⁶

„Zadružno poduzetništvo se izdvaja od drugih oblika poduzeća, posebno zbog svog vlasničkog modela, osnovnih i poslovnih ciljeva te svoje strukture. U kontekstu poslovanja zadružnog modela, ključno je da svi elementi u dijagramu funkcioniraju u praksi, da se njihova važnost prepoznaje i komunicira s glavnim interesnim skupinama te da postoji određena ravnoteža među njima.“¹⁷ Slika 2. u nastavku predstavljaju prednosti i nedostatke zadružnog poduzetništva.

Slika 2. Prednosti i nedostaci zadružnog poduzetništva

Izvor: Babić i Račić, Zadrugarstvo u Hrvatskoj: trendovi, pokazatelji i perspektiva u europskom kontekstu, str. 288.; Mérel, Saitone i Sexton, Cooperatives and Quality-Differentiated Markets: Strengths, Weaknesses, and Modeling Approaches, str. 203.

¹⁶ Nenadov, Žutinić i Mihić, Revizija u zadrugarstvu i zadružnom poduzetništvu, 119.-120.

¹⁷ Skurnik, op. cit., 104.

Zadružno poduzetništvo ima bitnu ulogu u razvoju budućih poduzetnika, povećavajući ekonomske i socijalne interese svojih članova. Ovaj oblik poduzetništva istaknut je kao najbolji način za stvaranje radnih prilika i smanjenja nezaposlenosti zbog njegove podjele kapitala i niskih rizika pri samom pokretanju posla. Pridonose razvoju i ostanku lokalnih poslova i primanja te uključuju članove društva da im olakšaju način na koji će steći poduzetničko iskustvo.

„Nedostaci zadruga se javljaju u području kvalitete koji uključuje problem horizonta u šta ulazi ostvarivanje kratkororčnih ciljeva na trošak dugoročnih ulaganja, koja na kraju mogu poboljšati objektivnu kvalitetu, poput razvoja markiranih i diferenciranih proizvoda. Također se jedan od problema javlja kod pridržavanja tradicionalnog načela da zadruge predstavljaju takozvani „dom“ za njezine članove s obzirom na kvalitetu proizvoda i sposobnost tržišnih niša da prihvate dodatni proizvod bez značajnih negativnih utjecaja na cijenu. U nedostatke ulazi i udruživanje prakse zadruga, koje često ne uspijevaju adekvatno nagraditi proizvođače koji stvaraju proizvode najviše kvalitete, što uzrokuje problem nepovoljnog odabira kod korisnika te uzrokuje smanjenje kvalitete proizvoda i izlazak proizvođača iz zadruga.“¹⁸

Udruge, zadruge, obrti i trgovačka društva dijele određene sličnosti, ali isto tako imaju i razlike. Sličnost u dijelu pravnog statusa dijele zadruga, udruga i trgovačko društvo gdje sva tri pravna oblika imaju pravnu osobu, svoj oib i mb, dok obrt nema status pravne osobe i nositelj obrta je fizička osoba. Porezni broj je također kod udruge, zadruga i trgovačkog društva isti, odnosno MB-DZS, a kod obrta je MBO. Zadrugu i trgovačko društvo upisuje se u sudski registar trgovačkog suda, a samo tamo je moguća i registracija. Nasuprot tome su obrt i udruga, gdje se obrt upisuje u obrtni registar, a registrira se u nadležnom županijskom uredu, dok se udrugu upisuje u registar udruga, a registracija je moguća u registar udruga pri nadležnom tijelu državne uprave. Obrt i udruga nemaju svoj temeljni kapital, pritom zadrugari ulažu jednake članske uloge koji mogu biti u obliku novca, stvari i prava izraženih u eurima i to iznosi minimalno 131,58 euro po zadrugaru. Kod trgovačkog društva to iznosi 1,32 eura za j.d.o.o., minimalno 2.631,64 eura za d.o.o. i minimalno 26.316,40 eura za d.d. Tip oporezivanja je samo kod obrta porez na dohodak, kod preostalih pravnih oblika je porez na dobit.

---

¹⁸ Mérel, Saitone i Sexton, Cooperatives and Quality-Differentiated Markets: Strengths, Weaknesses, and Modeling Approaches, 203.-204.

Svaki član zadruge ima jednako pravo glasa, bez obzira na veličinu svog ulaganja, što omogućava pravednu raspodjelu rizika i dobiti. Ovaj oblik poduzetništva je otporniji na ekonomske krize jer reinvestira dobit u dugoročne projekte i očuvanje radnih mjesta. Pruža zaposlenje i podržava ekološke inicijative koje poboljšavaju kvalitetu života u zajednici te potiču lokalni rast i gospodarski razvoj.

U Republici Hrvatskoj, zadružno poduzetništvo širi se kao model ekonomske organizacije koji naglašava suradnju, solidarnost i održivost među članovima, stvarajući temelj za prosperitet lokalnih zajednica. "Prva zadruga modernoga tipa u Hrvatskoj utemeljena je u Dalmaciji (Korčula, 1864.), svega 20 godina nakon prve zadruge u Europi (Engleska, 1844.). Naime, nakon pada Napoleona odredbama Bečkoga kongresa (1815.) ta je pokrajina bila ustrojena kao posebna krunska zemlja Habsburške Monarhije. S obzirom na složene društvene odnose i teške ekonomske prilike Austrija je od nje nastojala stvoriti gospodarski aktivnu zemlju. Takve prilike utjecale su na razmjerno brzo prihvaćanje i širenje ideje zadrugarstva u tom dijelu Hrvatske."¹⁹

Istraživanjem ključnih aspekata poslovanja zadruga u Republici Hrvatskoj, poput veličine imovine, prihoda i rashoda te ostvarene dobiti ili gubitka, uz naglasak na broj zaposlenih, moguće je izvesti konkretne zaključke o financijskom stanju i uspješnosti poslovanja.

„Analizom ciljeva i strategija zadruga, mogu se identificirati pet ključnih trendova u njihovom razvoju.“²⁰

1. Usklađivanje poslovanja zadruga s principima trgovačkih društava, što je posebno izraženo u uvjetima intenzivne konkurencije.
2. Nastanak gospodarskih zadruga kao čistih tržišnih struktura, usmjerenih na korisnike, ali bez tradicionalnog upravljanja utemeljenog na zadružnim vrijednostima poput radnih grupa, konzorcija i strateških mreža.
3. Razvoj suradnje temeljene na zadružnim načelima i vrijednostima.
4. Fokusiranje na socijalnu ekonomiju, u suradnji s udrugama i zakladama, radi pronalaska alternativnih ili nadopunjujućih rješenja u okviru tržišne ekonomije.

---

¹⁹ Pejnović, Randeljak-Kaufmann i Lukić, Razvoj i suvremena obilježja poljoprivrednoga zadrugarstva na prostoru Hrvatske, 19.

²⁰ Babić i Račić, op.cit., 300.

5. Pojava zadruga s socijalnim karakterom koje postaju nerazdvojni dio neprofitnog sektora.

Hrvatskoj je izuzetno bitna gospodarska razvijenost u svakom pogledu aktivnosti i djelovanja poduzeća zbog njezine slabe integracije te je samim time važan svaki poslovni model koji se može ponuditi. Zadružno poduzetništvo kao neovisno i otvoreno društvo, poslovni je model koji nudi puno mogućnosti, zbog čega je ključno ne izostaviti različite opcije i pogodnosti za daljnji razvitak.

2. Zadružno poduzetništvo u pčelarskoj gospodarskoj djelatnosti

Stvaranje novih te vrednovanje i otkrivanje prilika i mogućnosti jest širi opis poduzetništva. Za poticanje planiranog gospodarskog razvoja, država je poticala pojedinačne ili grupne poduzetnike na različite načine. „Glavna ideja bila je potaknuti ljude s financijskim sredstvima ili iskustvom u menadžmentu da pokrenu mala poduzeća, koja bi služila kao korisni alati za proširenje poduzetničke baze u zemlji. Poljoprivredne industrije pružale su izvrsne prilike poljoprivrednicima za lokalno poduzetništvo i stvaranje radnih mjesta, poboljšavajući njihove socio-ekonomske uvjete.“²¹ Pčelarstvo je najbolji pokazatelj za izgradnju poslovne ideje i otvaranje novih radnih mjesta, korištenje resursa, stvaranje prihoda i promicanje promjena.

„Zadružno poduzetništvo privuklo je ljude da se učlane zbog financijske sigurnosti koja se pripisuje dijeljenju kapitala i niskim troškovima pokretanja. Kao rezultat toga, zadružna poduzeća bi svojim članovima pružala jeftinije proizvode i usluge, paralelno sa svrhom zaštite društvenih interesa članova.“²² Zadruga nude visokokvalitetne ciljeve, dok za samo pokretanje zahtijeva vrlo niske troškove. Zbog navedenih segmenata kroz rad, vidljiv je cilj koji ulaskom u zadrugu motivira članove za daljnje, bolje i kvalitetnije obavljanje poslova, rezultirajući podjelom kapitala.

2.1. Značajke pčelarske gospodarske djelatnosti

Pčelarstvo svakim danom postaje sve bitnija gospodarska grana u Hrvatskoj. Razlozi koji proizlaze iz toga su određeni ekološki uvjeti zaslužni za opstanak raznolikog medonosnog bilja bitnih za pčelinju prehranu i proizvodnju proizvoda. „Kao gospodarska grana u razvoju, pčelarstvo je izloženo uvođenju novih tehnologija u proces proizvodnje s ciljem povećanja pčelinjih proizvoda. Brojne tehnologije pčelarenja uključuju uporabu novih tipova košnica rađenih od različitih materijala te korištenja matica različitog podrijetla.“²³

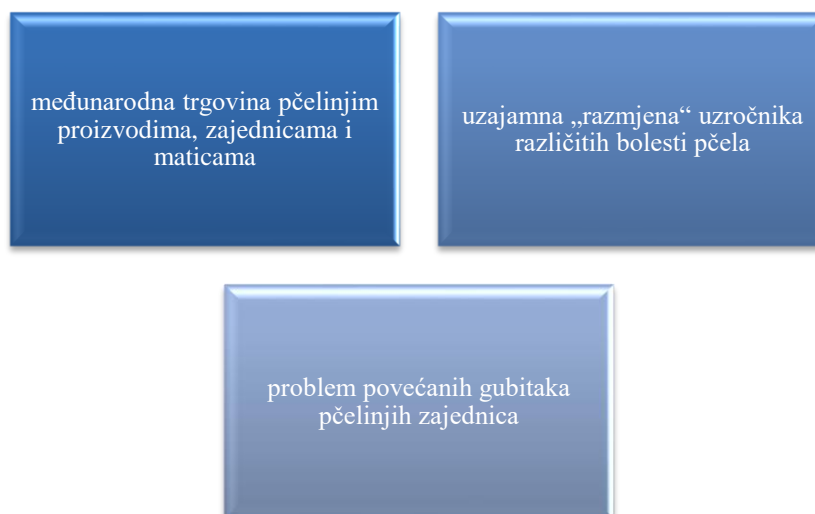
²¹ Akter Faruk, Potentials and Prospects of Beekeeping Entrepreneurship in Dinajpur Region: A Participatory Analysis, 4.

²² Majid, Zainol, Daud i Afthanorhan, Cooperative Entrepreneurship in Malaysian Secondary Schools: A Review of Current Practices, 812.

²³ Laktić i Šekulja, op.cit., XIX

Postoje osobe koje su izravno uključene u pčelarstvo, poput: carinskih službenika, znanstvenika, pčelara, trgovaca, savjetnika za razvoj gospodarstva, pčelarskih i veterinarskih inspektora te doktora veterinarske medicine. Glavne karakteristike suvremenog pčelarstva u svijetu su predstavljene slikom 3 u nastavku:

Slika 3. Glavne karakteristike suvremenog pčelarstva

Izvor: Tomljanović, Tlak-Gajger, Santrač, Dobra veterinarska praksa u pčelinjaku, str. 12.

Glavne karakteristike suvremenog pčelarstva u svijetu uključuju: međunarodnu trgovinu pčelinjim zajednicama i maticama, trgovinu pčelinjim proizvodima, razmjenu uzročnika različitih pčelinjih bolesti i povećane gubitke pčelinjih zajednica. Postoje i određeni problemi pčelarstva kao gospodarske grane:

1. oskudica cvijeća u određenim periodima godine, putem čega nije moguće oprašivanje
2. nejednako i neredovito padanje kiše
3. nedostatak pčelinje zalihe hrane
4. štetočine, bolesti i predatori

Suvremena poljoprivredna proizvodnja je postavljena na četiri temelja: primjena umjetnih gnojiva, navodnjavanje, uporaba pesticide i korištenje kukaca u oprašivanju. Ova četiri temelja su skup nužnih mjera u razvoju industrijsko-komercijalnog poljoprivrednog gospodarstva.

Pčelarstvo ima ključnu ulogu u poljoprivredi pridonoseći značajnom porastu proizvodnje poljoprivrednih kultura putem oprašivanja. Prema podacima iz 1992. iz SAD-a, američki pčelari zaradili su oko 200 milijuna američkih dolara od prodaje meda. Na 2. međunarodnoj konferenciji o pčelarstvu u Pragu 2006. godine, prikazani su podaci koji pokazuju da bi nedostatak oprašivanja pčelama rezultirao smanjenjem prinosa badema za oko 90%, jabuka za oko 80%, trešanja za oko 60%, citrusa za oko 30%. Prinos kave i kakaa smanjio bi se za 50%, a vanilije gotovo potpuno nestala.

“Bitno je istaknuti da se čovječanstvo hrani sa stotinjak različitih usjeva, a da pčele oprašuju više od 70% njih. Stoga bi nestanak pčela na određenom području uzrokovao ubrzani nestanak više od 20.000 biljnih vrsta, što bi negativno utjecalo na cjelokupnu ekološku ravnotežu.”²⁴ U nastavku na slici 4. je istaknuto i naglašeno nekoliko segmenata glede pčelarenja.

Slika 4. Glavni naglasci iz radova domaćih autora koji se odnose na apišumarstvo

Izvor: Franić, Temeljne odrednice i smjernice za apišumarstvo, 176.-177.

Pčelarstvo kao grana ima velik broj posrednih čimbenika za nazadovanje i poboljšanje. Veliki utjecaj u jačanju imaju šume gdje raste svakojako bilje i cvijeće potrebno za proizvodnje meda i

²⁴ Tomljanović, Tlak-Gajger i Santrač, op. cit., 16.

preostalih proizvoda. Sjećom šuma to se osporava te je radi toga potrebno spojiti šumarstvo i pčelarstvo kako bi zajedno pronašli način da se sačuvaju šume.

Zadružno poduzetništvo u pčelarstvu omogućuje pčelarima da udruže svoje resurse, znanje i tržišni utjecaj kako bi zajedno ostvarili veći uspjeh na tržištu meda i pčelinjih proizvoda. Kroz udruživanje, pčelari mogu dijeliti troškove nabave opreme, skladišta i marketinga, što im omogućuje da budu konkurentniji na tržištu. Osim toga, kroz zajedničko planiranje i koordinaciju aktivnosti, zadružni pčelari mogu lakše odgovoriti na promjene u potražnji, sezonske izazove i regulatorne zahtjeve.

2.2. Apiterapija i apiturizam

Suvremena apiterapija se počela razvijati na području Hrvatske poslije II. svjetskog rata i u njenom su razvitku specifičnu ulogu imale Pčelarski savez SR Hrvatske i Crveni križ Sr Hrvatske.

“Apiterapiju se definira kao kombinirano korištenje pčelinjih proizvoda s ciljem poboljšanja i očuvanja zdravlja te podizanje kvalitete života. Apiterapeuti su osobe koje su završile apiterapijsku edukaciju i članovi su strukovnog apiterapeutskog udruženja te se konstantno educiraju. Pritom, apiterapeuti ne moraju biti pčelari, a pčelari ne moraju biti apiterapeuti.”²⁵

Izuzetno je bitna suradnja liječnika i apiterapeuta s pčelarom, jer su za očuvanje zdravlja prikladni samo vrhunsko-kvalitetni proizvodi. „Za apiterapiju se koriste pčelinji proizvodi visoke biološke vrijednosti, što znači da su pažljivo prikupljeni iz košnice, adekvatno pohranjeni i čuvani. Ključno je da pčelinji proizvodi namijenjeni za terapiju budu podvrgnuti laboratorijskoj kontroli, jer čak ni sam pčelar ne može biti siguran u njihovu kvalitetu dok ne dobije potvrdu. Preferabilno je da su ovi proizvodi ekološki i dolaze iz čistih prirodnih izvora, jer su pčele pokazatelji biološkog zagađenja.“²⁶

Iz priručnika pčelarstvo, apiterapija i apiturizam navedeno je nekoliko načina uporabe pčelinjih proizvoda ka poboljšanju zdravlja i svojevrsnom trenutnom poboljšanju određenih upala:

---

²⁵ Hegić i ostali, Priručnik pčelarstvo apiterapija apiturizam, 245.

²⁶ Ibid., 246.

1. propolis u svrhu privremenog povlačenja boli kod upale zuba
2. apitoksin (pčelinji otrov) se primijenjuje u kombinaciji s drugim terapijama kod osoba oboljelih od multiple skleroze; primijećeno je da bolesnici koji imaju alergiju na pčelinji otrov i ne mogu do kraja provesti terapiju imaju gori ishod od onih koji su ga koristili kako je bilo propisano
3. kod korištenja pčelinjih proizvoda (osim osoba koje imaju alergije na pčelinje proizvode) za veliki dio ljudi nema nikakvih nuspojava te je dozvoljeno koristiti ih svaki dan (izuzev matične mliječi), za razliku od preostalih klasičnih lijekova koje se koriste za liječenje i imaju nuspojave
4. med i pelud se svrstava pod funkcionalnu hranu i samim time ima biološki aktivno djelovanje i poboljšava pojedine fiziološke funkcije u organizmu; također imaju osobine probiotika i prebiotika
5. radi smanjenja odnosno boljeg podnošenja sezone gripe, preporučljivo je konzumirati med, propolis, pelud i matičnu mliječ
6. propolis kao takav je raznim studijama prikazan da djeluje protiv bakterija, gljivica, virusa i upala te a potiče regeneraciju tkiva i jača imunološki sustav
7. konzumacija saća (ne starijeg od godinu dana) s medom za osobe s poteškoćama dišnih puteva

Apiturizam se opisuje kao poseban oblik agroturizma gdje posjetitelji dolaze na poljoprivredna imanja koja nude smještajne mogućnosti za turiste. U Hrvatskoj, razvoj apiturizma je trenutno neujednačen, a Hrvatsko apiterapijsko društvo ima ulogu okupljanja ne samo pčelara, već i ostalih struka zainteresiranih za suradnju s pčelarima radi razvoja apiturizma. To uključuje liječnike, ljekarnike, kozmetičare, ugostitelje, wellness terapeute, slastičare i druge koji mogu prepoznati vrijednost pčelinjih proizvoda u svojoj ponudi. Pčelar u apiturizmu i apiterapiji mora imati edukaciju iz raznovrsnih područja, poput:

1. vođenje računa o nabavci pčelinjeg voska
2. znanje o biologiji i anatomiji pčela
3. prva pomoć

“U apiturizmu postoji standard koji se može zadovoljiti: od osnovne edukacije, izgleda lokacije i komunikacije s gostom, do reklamnih letaka, edukativnih filmova, organiziranih dodatnih sadržaja, do izleta, masaža i ostalog.”²⁷

Apiturizam koji je dio agroturizma, novo je otkrivena vrsta turizma, iako je oduvijek bio prisutan u nekom segmentu. Za razvitak i učestalost apiturizma u praksi zaslužan je povećani interes za apiterapiju i wellness pčelinjih proizvoda. Ljudi u današnje vrijeme sve više teže ka dugotrajnijem zdravlju, ljepoti i mladosti.

2.3. Analiza stanja hrvatskog pčelarstva

Prema podacima ministarstva poljoprivrede, u Hrvatskoj se 2022. godine pčelarenjem bavilo 9.190 pčelara, što predstavlja povećanje od 2,7% u odnosu na 2021. godinu. Evidentirano je ukupno 460.827 košnica, a broj pčelinjih zajednica bio je približno 10% veći od prosjeka za razdoblje od 2017. do 2021. godine. Od ukupnog broja pčelara, 41% posjeduje do 30 košnica, što čini 13,5% ukupnog broja košnica. Više od polovice pčelara, njih 5.100 ili 55,5%, ima između 31 i 150 pčelinjih zajednica, što čini oko 70% svih košnica. Samo 323 pčelara, odnosno 3,5%, posjeduje više od 150 pčelinjih zajednica.

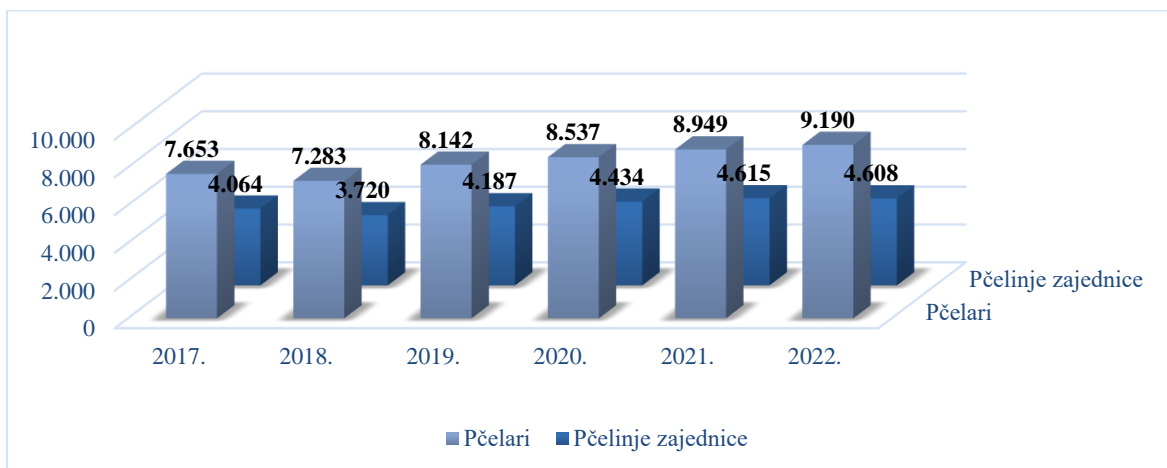
Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), proizvodnja meda u 2022. godini iznosila je 8.295 tona, što je povećanje od 77,5% u odnosu na 2021. godinu. U 2021. godini, samodostatnost u proizvodnji meda iznosila je 72,8%. Neto uvoz meda u 2022. godini bio je 2.352 tone. Način plasiranja meda na tržište ovisi o veličini pčelarskog gospodarstva. Pčelari s manjim brojem košnica najčešće prodaju med izravno na mjestu proizvodnje ili na lokalnim tržnicama. Oko tri četvrtine pčelara koristi izravnu prodaju, dok jedna četvrtina sudjeluje u prodaji na veliko. Prodaju putem trgovačkih lanaca i supermarketa pretežno obavljaju veliki dobavljači i pakireri meda. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, u Hrvatskoj su registrirana 24 otkupljivača meda. U grafikonu 1. prikazan je broj pčelara i pčelinjih zajednica u razdoblju od 2017. do 2022. godine.

---

²⁷ Hegić i ostali, op. cit., 265.

Grafikon 1. Broj pčelara i pčelinjih zajednica u razdoblju od 2017. godine do 2022. godine

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2022. godini

Zamjetan je porast pčelara iz godine u godinu, gdje je 2017. taj broj pčelara 7.653, a 2022. godine 9.190. Pčelinje zajednice variraju, a primjetno je kako ih je najmanje bilo 2018. godine (3.720), a zadnje navedene 2022. godine ih je 4.608. Postoje i apiterapijska udruženja u svijetu gdje je krovna međunarodna organizacija "International Federation of Apitherapy", jedne od članica su: Bugarska: Bulgarian Apitherapy Union, Hrvatska: Hrvatsko apiterapijsko društvo, Mađarska: Hungarian Apitherapy Society, Malezija: Malaysian Apitherapy Society i preostale 23 članice. Navedeni su i pčelarski savezi:

1. Hrvatski pčelarski savez
2. Pčelarski savez Slovenije (Čebelarska zveza Slovenije)
3. Savez pčelarskih organizacija Srbije
4. Savez pčelarskih organizacija Crne Gore
5. Savez pčelara Federacije Bosne i Hercegovine
6. Savez pčelarskih udruženja Makedonije – Pčela Skopje (Sojuz na pčelarski zadruženija na Makedonija "Pčela" Skopje – Gazi Baba

Izučavanjem različitih izvora, vidljiva je lošija slika pčelarstva u Hrvatskoj. Iz godine u godinu sve je manje onih koji se bave pčelama i njihovim proizvodima, a kako se vidi, pridonose poboljšanju gospodarstva i zdravlja Hrvatske. Glede budućeg razvoja, znatnom poboljšanju pridonijele bi zadruge i njezini članovi koji bi međusobnim djelovanjem razvili poduzetništvo i gospodarstvo Hrvatske.

3. Spremnost pčelara na udruživanje kroz zadružno poduzetništvo

Cilj istraživanja jest utvrditi razinu znanja i spremnost hrvatskih pčelara na uključivanje u zadrugu na području Karlovca i okolice. U tom kontekstu, svrha istraživanja jest analizirati stavove pčelara o zadružnom poduzetništvu, što je predkorak utvrđivanja opravdanosti osnivanja zadruge u svrhu promicanja održivosti ruralnog područja općine Vojnić.

U okviru ove cjeline detaljno je obrazložena metodologija istraživanja te su prezentirani rezultati provedenog istraživanja. Cjelina završava raspravom o rezultatima istraživanja te se iznose ključni zaključci.

3.1. Metodologija istraživanja

Za potrebe istraživanja, konstruiran je anketni upitnik koji se sastojao od 14 pitanja razvijenih temeljem prethodnih istraživanja (Taye Beyene i Marco Verschuur, 2014.; Md Akter Faruk F, Md Nurhasan i Md Omar Kayess, 2019.). Prvim setom pitanja prikupljeni su socio-demografski podaci ispitanika temeljem varijabli spola, razine obrazovanja, broj članova obitelji te mjesta boravišta (prebivališta). Drugim setom pitanja, razvijenim po uzoru na istraživanje (Taye Beyene i Marco Verschuur, 2014. "Assessment on the Services of Wonchi Beekeepers' Association: The Case of Wonchi District, South West Shoa Zone, Ethiopia"; Md Akter Faruk F, Md Nurhasan i Md Omar Kayess, 2019. "Potentials and Prospects of Beekeeping Entrepreneurship in Dinajpur Region: A Participatory Analysis) prikupljeni su podaci o uključenosti ispitanika u aktivnosti pčelarenja. U tu svrhu, istraženo je iskustvo ispitanika u pčelarenju, izvor informiranja o pčelarenju kao i razina uključenosti obitelji u proizvodnju i prodaju meda. Posljednjim setom pitanja mjerena je spremnost ispitanika na uključivanje u zadrugu po uzoru na istraživanje (Taye Beyene i Marco Verschuur, 2014. "Assessment on the Services of Wonchi Beekeepers' Association: The Case of Wonchi District, South West Shoa Zone, Ethiopia"; Md Akter Faruk F, Md Nurhasan i Md Omar Kayess, 2019. "Potentials and Prospects of Beekeeping Entrepreneurship in Dinajpur Region: A Participatory Analysis). Odgovorima na pitanja u okviru ovoga seta pitanja, istraženo je postoji li zadruga pčelara u mjestu ispitanika te njihovo potencijalno ili aktualno članstvo takve vrste. Osim toga, set je sadržavao i pitanja o koristima članstva pčelarske zadruga za ispitanike.

Istraživanje je provedeno u lipnju 2024. godine na uzorku od 15 pčelara koji djeluju na području Karlovca i okolice. Anketa je provedena telefonskim putem. Dobiveni podaci obrađeni su primjenom standardnih postupaka deskriptivne statistike.

3.2. Rezultati provedenog istraživanja

Prvim setom pitanja u nastavku rada prikazani su socio-demografski podaci ispitanika (Tablica 1.)

Tablica 1. Socio-demografski opis ispitanika

Spol	Muško	14
	Žensko	1
Obrazovanje	Osnovna škola	1
	Srednja stručna sprema	12
	Visoka ili viša stručna sprema	2
Broj članova u obitelji	1-2 člana	1
	3-4 člana	8
	5 i više	6
Mjesto boravišta	Vojnić	9
	Miholjsko	2
	Kupljensko	1
	Široka Rijeka	1
	Zagreb	1
	Slavsko Polje	1

Izvor: vlastito istraživanje

Prikazani podaci pružaju uvid u demografske karakteristike ispitanika prema spolu, obrazovanju, broju članova u obitelji i mjestu boravišta. Iz tablice je vidljivo da je većina ispitanika muškog spola (14), dok je samo jedan ispitanik ženskog spola. Najveći broj ispitanika ima srednju stručnu sprema (12), dok je broj onih s osnovnom školom (1) i visokom ili višom stručnom spremom (2) manji. Kada je riječ o broju članova u obitelji, većina ispitanika živi u obiteljima s 3-4 člana (8), zatim slijede obitelji s 5 i više članova (6), dok najmanje ispitanika živi u obiteljima s 1-2 člana (1). Što se tiče mjesta boravišta, najviše ispitanika dolazi iz Vojnića (9), a ostali su

raspoređeni po Miholjskom (2), Kupljenskom (1), Širokoj Rijeci (1), Zagrebu (1) i Slavskom Polju (1).

Drugim setom pitanja mjerena je uključenost ispitanika u aktivnosti pčelarenja. U tu svrhu, od ispitanika je zatraženo da navedu godine iskustva u pčelarenju. Rezultati su prezentirani tablicom u nastavku (Tablica 2.).

Tablica 1. Godine iskustva u pčelarenju

Godine iskustva u pčelarenju	Iznad 10 godina	6-10 godina	Ispod 5 godina
	11	1	3

Izvor: vlastito istraživanje

Najveći broj ispitanih pčelara, njih 11 ima 10 i više godina iskustva u pčelarenju dok njih troje ima ispod 5 godina iskustva, a samo jedan ispitanik ima 6-10 godina iskustva.

Sljedećim setom pitanja ispitanici su izvori iz kojih su ispitanici saznali o pčelarenju (Tablica 3.).

Tablica 2. Izvor informacija o pčelarstvu

Izvor saznavanja o pčelarenju	Od drugih pčelara	Putem nekog drugog izvora	Od člana obitelji
	9	4	2

Izvor: vlastito istraživanje

Od ispitanika, njih devetero je saznalo o pčelarenju od drugih pčelara, četvero od nekog drugog izvora (prijatelji, zainteresiranost od malih nogu, hobi), a dvoje ispitanika se počelo baviti pčelarenjem zbog nekoga iz člana obitelji.

Idućim setom pitanja ispitanici su odgovorili koliko se članova obitelji svakog ispitanika bavi proizvodnjom ili prodajom meda (Tablica 4.).

Tablica 3. Broj članova obitelji uključeno u proizvodnju meda

Broj članova obitelji uključeno u proizvodnju meda	5 članova	4 ili 3 člana	2 člana	samostalno
	1	6	6	2

Izvor: vlastito istraživanje

Kod šestoro ispitanika 2 su člana obitelji uključeni u proizvodnju i prodaju meda, kod 4 ispitanika 4 ili 3 člana obitelji je uključeno, dok 2 ispitanika posao obavljaju sami te kod jednog ispitanika u poslu pomaže 5 članova obitelji.

Iduće pitanje vezano je bilo uz postojanje zadruga u mjestu boravišta ispitanika. (Tablica 5.)

Tablica 4. Postojanje zadruga u mjestu boravišta

Postojanje zadruga u mjestu boravišta	Da	Ne
	11	4

Izvor: vlastito istraživanje

Samo kod jednog ispitanika u mjestu boravišta postoji zadruga dok kod preostalih 14 ne postoji.

U naredna 3 seta pitanja ispitano je jesu li ispitanici ikada bili član zadruga, jesu li trenutno i bi li ikada bili član zadruga.

Tablica 5. Članstvo u zadruzi

Članstvo	Da	Ne
Bivši član zadruga	3	12
Trenutni član zadruga	1	14
Budući član zadruga	Da	Ne

Izvor: vlastito istraživanje

Troje ispitanika je bilo član zadruga, dok preostalih 12 nije nikada bilo član. S druge strane, jedan ispitanik je trenutno član zadruga, ostalih 14 nije u trenutku član zadruga. Od 15 ispitanika, osmero je voljno pridružiti se zadruzi, jedan ispitanik nije siguran, a njih šestoro nebi nikad bilo član zadruga.

Naredni set pitanja bio je za one koji su na prethodno pitanje o tome jesu li voljni pridružiti se zadruzi odgovorili s „ne“, o navedenim razlozima negativnog odgovora.

Tablica 6. Razlozi zbog kojih ispitanici nebi bili član zadruga

Razlozi zbog kojih ispitanici nebi bili član zadruga	Starost	Hobi	Prevelika obveza	Nezainteresiranost	Određeni rizici	Pčelarenje glede svojih potreba

Izvor: vlastito istraživanje

Razlozi zbog kojih ispitanici nebi bili članovi zadruga su:

1. Starost – zbog svojih godina smatraju da je nepotrebna obveza
2. Hobi – rade to iz čistog hobija i zainteresiranosti, ne žele se upuštati u ništa više od toga
3. Prevelika obveza – donosi im preveliku obvezu za ono šta trenutno imaju
4. Nezainteresiranost – nisu se nikad informirali o tome šta je zadruga i koje prednosti donosi
5. Određeni rizici – smatraju da prevelik rizik donosi članstvo u zadruzi (ovisnost o preostalim članovima)
6. Pčelarenje glede svojih potreba – voljni su proizvoditi med samo u osobne svrhe (konzumacija, zdravlje)

Sljedeće je pitanje bilo u svrhu saznavanja smatraju li ispitanici da članstvo u pčelarskoj zajednici donosi određene koristi.

Tablica 7. Koristi od pčelarske zajednice

Smatrate li da članstvo u pčelarskoj zajednici donosi određene koristi za Vas?	Da	Nije siguran/na
	12	3

Izvor: vlastito istraživanje

Većina ispitanika, njih 12 na pitanje „Smatrate li da članstvo u pčelarskoj zajednici donosi određene koristi za Vas?“ je odgovorilo sa „da“, dok njih troje nije sigurno o svom odgovoru.

Zadnjim setom pitanja ispitanici su trebali navesti neke razloge zbog kojih smatraju da članstvo u pčelarskoj zajednici donosi koristi.

Slika 5. Opće koristi članstva pčelarske zajednice

Izvor: vlastito istraživanje

Ispitanici su davali različite koristi koje nudi pčelarska zajednica od koje su neki: jeftinije i lakše registriranje, mogućnost edukacije i seminara, stručno usavršavanje, izmjena iskustava i preostalih nekoliko segmenata.

3.3. Rasprava o rezultatima provedenog istraživanja

Istraživanje se bavi demografskim karakteristikama ispitanih pčelara i njihovom spremnošću na članstvo u zadruzi. Većina ispitanika su muškarci s pretežito srednjom stručnom spremom, žive u obiteljima s 3-4 člana, te dolaze iz različitih mjesta, pri čemu najviše njih dolazi iz Vojnića. Ispitanici su većinomiskusni pčelari s 10 i više godina iskustva dok su informacije o pčelarenju većinom dobili od drugih pčelara, a u proizvodnji i prodaju meda najčešće je uključeno više članova obitelji. Međutim, samo kod jednog ispitanika postoji zadruga u mjestu boravišta, dok preostalih 14 ispitanika nema zadruga u svom mjestu. Troje ispitanika je bilo član zadruga, dok preostalih 12 nije nikada bilo član. Osmero ispitanih pčelara voljno je pridružiti se zadruzi, jedan nije siguran, a šestero nije voljno. Razlozi protiv pridruživanja uključuju starost, hobi, preveliku obvezu, nezainteresiranost, rizike i proizvodnju meda za osobne potrebe. Većina ispitanika smatra da članstvo u pčelarskoj zajednici donosi određene koristi, kao što su jeftinije registriranje,

edukacija, stručno usavršavanje i izmjena iskustava. Preostala tri ispitanika nisu sigurna o svojim odgovorima.

Temeljem rezultata istraživanja, postoje osnove za razvoj pčelarske zadruge kao modela poduzetništva. Većina ispitanika pokazuje interes za članstvo u zadruzi i prepoznaje potencijalne koristi, kao što su olakšano registriranje, edukacija i stručna podrška. Iako postoji dio ispitanika koji nisu zainteresirani za članstvo zbog različitih razloga, ti razlozi (starost, hobi, prevelika obveza, nezainteresiranost, rizici i osobne potrebe) se mogu adresirati kroz informiranje i edukaciju o prednostima zadružnog modela. Unatoč određenim izazovima, razvoj pčelarske zadruge ima potencijal da unaprijedi pčelarsku djelatnost, posebno kroz zajedničke inicijative i suradnju među pčelarima. Ključne aktivnosti trebale bi uključivati informiranje i edukaciju pčelara o prednostima zadruga, kao i pružanje podrške u smanjenju rizika i obveza povezanih s članstvom.

Zaključak

Zadruge predstavljaju ključni element u podršci i razvoju poljoprivrednog sektora, uključujući i pčelarstvo. Kao oblik organizacije, zadruge omogućuju pojedincima da zajedničkim snagama ostvare ekonomske, društvene i kulturne ciljeve koje bi teško postigli djelujući samostalno.

Istraživanje je pokazalo jasne demografske karakteristike i stavove ispitanika prema pčelarenju i zadrugama. Većina ispitanika su muškarci sa srednjom stručnom spremom, koji žive u obiteljima s 3-4 člana, a većina ima dugogodišnje iskustvo u pčelarenju, stečeno uglavnom od drugih pčelara. Premda prepoznaju koristi članstva u pčelarskim zadrugama, kao što su lakša registracija, mogućnosti edukacije i razmjene iskustava, samo troje ispitanika ima iskustvo članstva u zadrugama.

Razlozi za nečlanstvo u zadrugama uključuju starost, hobistički pristup, percepciju prevelike obveze, nezainteresiranost, strah od rizika i želju za proizvodnjom meda isključivo za osobne potrebe. Dostupnost zadruga također je ograničena, što se vidi iz činjenice da samo jedan ispitanik ima zadrugu u mjestu boravišta. Unatoč tome, osmero ispitanika pokazuje spremnost za pridruživanje zadrugama, što ukazuje na potencijal za rast i razvoj zadruga u pčelarskom sektoru. Povećanje uključenosti pčelara u zadruge može se postići boljim informiranjem i edukacijom o prednostima zadruga, kao i smanjenjem percepcije rizika povezanih s članstvom.

Zaključno, zadruge mogu značajno doprinijeti podršci i razvoju pčelarskog sektora u Hrvatskoj. Omogućavanjem lakše registracije, edukacije i razmjene iskustava, zadruge mogu pomoći pčelarima u unaprjeđenju vještina, povećanju proizvodnje i boljem plasmanu proizvoda na tržište. Povećanje svijesti o prednostima zadruga i olakšavanje pristupa mogu dodatno potaknuti pčelare na uključivanje i osigurati održivi razvoj pčelarskog sektora.

Bibliografija

Knjige

1. Hegić G. i skupina autora. Priručnik pčelarstvo, apiterapija i apiturizam. Sveta Nedelja, 2019.
2. Laktić Zdravko i Šekulja Damir. Suvremeno pčelarstvo. Naknadni zavod Globus. Zagreb, 2008.
3. Ribić Damir i Pleša-Pujić Nikolina. Osnove poduzetništva. Školska knjiga, Zagreb, 2020.
4. Tomljanović Zlatko, Tlak-Gajger Ivana, Santrač Violeta. Dobra veterinarska praksa u pčelinjaku. Zagreb, 2012.

Znanstveni i stručni članci

1. Babić Z., Račić D. (2011.). Sociologija i proctor. Pravni fakultet u Zagrebu; Studijski centar socijalnog rada, str. 289.-307. Dostupno na stranici: <https://hrcak.srce.hr/file/118707> (preuzeto dana 15.01.2024.)
2. Dollinger M.J. (2008.). Entrepreneurship: Strategies and Resources; Fourth edition. Kelley School of Business Indiana University, str. 9. Dostupno na stranici: <http://lms.aambc.edu.et:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/57/Entereprenship-%20Textbook.pdf?sequence=1> (preuzeto dana 14.05.2024.)
3. Franić Z. (2019.). Apišumarstvo- pčelarstvo i šumarstvo, Šumarski list, 3–4 (2019): 171–178, dostupno na stranici: <https://hrcak.srce.hr/file/320393> (preuzeto dana 15.03.2024.)
4. Knežević M. (2021.), Zadruga u savremenom prirodnom okruženju. Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet, str. 55. Dostupno na stranici: <https://www.dunp.np.ac.rs/wp-content/uploads/2020/01/6.pdf> (preuzeto dana 20.01.2024.)
5. Majid N.A., Zainol F.A., Daud W.N.W. i Afthanorhan A. (2019.). Cooperative Entrepreneurship in Malaysian Secondary Schools: A Review of Current Practices. The Journal of Social Sciences Research Vol. 5, Issue. 3, pp: 812-818, str. 812. Dostupno na stranici: [https://www.arpgweb.com/pdf-files/jssr5\(3\)812-818.pdf](https://www.arpgweb.com/pdf-files/jssr5(3)812-818.pdf) (preuzeto dana 25.02.2024.)

6. Md Akter Faruk F, Md Nurhasan i Md Omar K. (2019.). Potentials and Prospects of Beekeeping Entrepreneurship in Dinajpur Region: A Participatory Analysis. Vol. 21, Issue 5, str. 4. Dostupno na stranici: https://www.researchgate.net/publication/351428083_Potentials_and_Prospects_of_Beekeeping_Enterpreneurship_in_Dinajpur_Region_A_Participatory_Analysis (preuzeto dana 25.02.2024.)
7. Mérel P.R., Saitone T.L., Sexton R.J. (2009.). Cooperatives and Quality-Differentiated Markets: Strengths, Weaknesses, and Modeling Approaches. 37(2) 2009: 203–204, str. 203.-304. Dostupno na stranici: file:///C:/Users/Startklar/Downloads/M_rel%20jrc37-2_2009_.pdf (preuzeto dana 04.05.2024.)
8. Ministarstvo poljoprivrede. Nacionalni pčelarski program za razdoblje od 2020. do 2022. godine, 15.str. Dostupno na stranici: <https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivreda/pcelarstvo/Nacionalni%20p%C4%8Derlarski%20program%202020.-2022..pdf> (preuzeto dana: 19.05.2024.)
9. Nenadov A., Žutinić Đ., Mihić I. (2015.). Revizija u zadrugarstvu i zadružnom poduzetništvu. In Proceedings. 50th Croatian and 10th International Symposium on Agriculture. Opatija, Croatia (Vol. 119, p. 123), str. 119.-120. Dostupno na stranici: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/79469555/sa2015_p0203-libre.pdf?1643019687=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DRevizija_u_zadrugarstvu_i_zadruznom_podu.pdf&Expires=1715698920&Signature=CwR7CAu5-jA7qFWnIwqyLQakkAOEyyXzgMvOz6snHNCA9uNsPo (preuzeto dana 14.05.)
10. Pejnović D., Radeljak Kaufmann P., Lukić A. (2016.). Razvoj i suvremena obilježja poljoprivrednoga zadrugarstva na prostoru Hrvatske. Hrvatski geografski glasnik/2, 5–48, str. 19. Dostupno na stranici: https://www.researchgate.net/profile/Petra-Radeljak-Kaufmann/publication/312482129_Development_and_Contemporary_Characteristics_of_Agricultural_Cooperatives_in_the_Area_of_Croatia/links/588b089e92851cc55d3e9877/Dvelopment-and-Contemporary-Characteristics- (preuzeto dana 23.02.2024.)

11. Skurnik S. (2002.). The Role of Cooperative Entrepreneurship and Firms in Organising Economic Activities – Past, Present and Future. LTA 1/02 S. Skurnik, str. 104. Dostupno na stranici:
<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=91dcb354eab58ad8d7bb6fa8973e8ba404977808> (preuzeto dana 23.02.2024.)
12. Šakić-Bobić B., Merkaš D., Salopek M.M., Sremić M., Vagan J, Čop T. (2018.). Scenarij unapređenja poslovanja pčelarskog gospodarstva – studij slučaja, Agroecnomia Croatica 8:2018 (1) 84-93, str. 84. Dostupno na stranici: <https://hrcak.srce.hr/file/313122> (preuzeto dana 14.03.2024.)
13. Tkalec Z. (2011.) Definicija i karakteristike poduzetništva kao ključne kompetencije cjeloživotnog učenja. Zagreb, Hrvatska.
Dostupno na stranici: <https://hrcak.srce.hr/file/192156> (preuzeto dana 31.08.2024.)
14. Vojvodić I., Šimić Banović R. (2019.). Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regularni okvir. Pravni vjesnik god. 35 br.2, str. 110. Dostupno na stranici:
<https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/pravni-vjesnik/article/view/8023/5193> (preuzeto dana 17.02.2024.)

Internet izvori

1. Civilno društvo Istra. Dostupno na stranici:
https://www.civilnodrustvo-istra.hr/images/uploads/files/zakon_o_zadrugama.pdf
(preuzeto dana: 20.04.2024.)
2. Državni zavod za statistiku. Zadruga i ostali oblici organiziranja prema pravno ustrojbenim oblicima.
Dostupno na stranici: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58279> (preuzeto dana 15.07.2024.)
3. Hrvatski poljoprivredni zadružni savez, Zadruga. Dostupno na stranici:
<https://hzs.hr/zadruga/> (preuzeto dana 13.05.2024.)
4. Ministarstvo poljoprivrede. Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2022. godini, str. 60.-61. Dostupno na stranici:

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_i_zvjesce/2023_11_16%20Zeleno%20izvje%C5%A1%C4%87e%202022%20web.pdf

(preuzeto dana 14.07.2024.)

5. Statut Hrvatskog saveza zadruga, NN 87/2003 (27.5.2003.). II. Osnovne odredbe, članak 2.

Dostupno na stranici:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2003_05_87_1079.html (preuzeto dana: 05.05.2024.)

6. Zakon o zadrugama, Članak 2. (NN 125/13, 76/14).

Dostupno na stranici: https://www.zakon.hr/z/458/Zakon-o-zadrugama#google_vignette (preuzeto dana: 14.05.2024.)

7. Zakon o udrugama, Članak 4. Dostupno na stranici: <https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama> (preuzeto dana: 05.05.2024.)

Popis tablica

Tablica 1. Godine iskustva u pčelarenju	22
Tablica 2. Izvor informacija o pčelarstvu.....	22
Tablica 3. Broj članova obitelji uključeno u proizvodnju meda	22
Tablica 4. Postojanje zadruge u mjestu boravišta	23
Tablica 5. Članstvo u zadruzi	23
Tablica 6. Razlozi zbog kojih ispitanici nebi bili član zadruge	23
Tablica 8. Koristi od pčelarske zajednice.....	24

Popis slika

Slika 1. Temeljne vrijednosti zadruge.....	5
Slika 2. Prednosti i nedostaci zadružnog poduzetništva	9
Slika 3. Glavne karakteristike suvremenog pčelarstva.....	14
Slika 4. Glavni naglasci iz radova domaćih autora koji se odnose na apišumarstvo	15
Slika 5. Opće koristi članstva pčelarske zajednice.....	25

Popis grafikona

Grafikon 1. Broj pčelara i pčelinjih zajednica u razdoblju od 2017. godine do 2022. godine.....	19
---	----

Prilog 1. Anketni upitnik

Molim Vas da izdvojite nekoliko minuta Vašeg vremena kako bi ispunili upitnik. Istraživanje je anonimno, a rezultati se koriste u svrhu pisanja završnog rada. Cilj je utvrditi spremnost ispitanika na udruživanje u zadružno poduzetništvo.

1. Spol:

- Muško
- Žensko

2. Visina obrazovanja:

- Osnovna škola
- Srednja stručna sprema
- Viša stručna sprema
- Prijediplomski studij
- Poslijediplomski studij

3. Broj članova u obitelji:

- 1-2
- 3-4
- 5 i iznad

4. Mjesto boravišta/prebivališta: _____

5. Koliko godina iskustva imate u pčelarenju?

- Ispod 5 godina
- 6-10 godina
- Iznad 10 godina

6. Iz kojeg ste izvora saznali o pčelarenju?

- Od drugog pčelara
- Od člana obitelji
- Prijatelj
- Osobni interes
- Kroz različita predavanja/seminare/kurseve
- Putem nekog drugog izvora

7. Koliko je članova obitelji uključeno u proizvodnju/prodaju meda? _____

8. Postoji li zadruga pčelara u Vašem mjestu?
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
9. Jeste li bili član zadruge?
- Da
  - Ne
10. Jeste li trenutno član zadruge?
- Da
  - Ne
11. Biste li ikad bili član zadruge?
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
12. Ako ste na prethodno pitanje odgovorili ne, koji je razlog tome?
- Ne želim biti član zadruge
  - Nema koristi od članstva
  - Zadruga u trenutku nije prihvatila moje članstvo
  - Nisam dovoljno informiran/na o zadrugama i kako one djeluju
13. Smatrate li da članstvo u pčelarskoj zajednici donosi određene koristi za Vas?
- Da
  - Ne
  - Nisam siguran/na
14. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje da, molim da navedete o kakvoj se koristi radi. _____